

"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

4e jaargang - nummer 3 - oktober 1980

Verschijnt vier maal per jaar.

Losse nummers à f 1,50 verkrijgbaar bij mevrouw N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redactie : L.M. Bijvanck-Dingemans
J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. Reitsma

Redactie-adres : J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn.
Tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en het uitbreiden van de kollektie Gemeentelijke Oudheidkamer.

Inlichtingen: mevrouw J. v.d. Brink, Prof. Meijerslaan 10,
Baarn. Tel. 02154 - 20161.

2. Werkgroep Archeologie (Arwe)

Inlichtingen: mevrouw A. Westerling, Kroningslaan 4,
Baarn. Tel. 02154 - 15587.

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter : mevrouw G.H. Grootendorst
Secretaris : de heer B. Braat
Penningmeester : de heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 17571.

Postadres van de vereniging: postbus 326, Baarn.
Bankrekeningnummer : 30.47.28.292 t.n.v. H.K. Baerne
Postgironummer : 4192133 t.n.v. H.K. Baerne.

o-o-o-o

I N H O U D

1. Van de Redactie
2. Baarnse Persoonlijkheden III door J. Kruidenier
3. Herinneringen aan Schoonoord (slot) door E. Witsenburg-Horsman
4. Waar en Wie (oude foto's)
5. Door u
6. Programma
7. Mededelingen

o-o-o-o

VAN DE REDAKTIE

Het derde nummer van deze vierde jaargang is dan uiteindelijk weer gereedgekomen, tot grote opluchting van onze kleine (te kleine) redactie.

Helaas was de hoeveelheid ingezonden kopij door de leden dit keer zeer minimaal, zodat de rubriek "Door u" van geringe omvang is.

Wij willen daarom alle lezers hierbij nogmaals opwekken om toch vooral ook eens een kleine bijdrage te leveren, zodat "Baerne" nog wat meer glans en kleur gaat krijgen in de toekomst.

Mocht u er bovendien iets voor voelen om tot de redactie toe te treden, dan zouden wij dit zeer op prijs stellen.

o-o-o-o

afb. 1.

afb 2.

BAARNSE PERSOONLIJKHEDEN III

Helmut Richard van der Flier (1827 - 1899)

Op 26 november 1827 aanschouwde Helmut Richard van der Flier in Baarn het levenslicht.

Al heel jong bleek hij graag en goed te tekenen.

Na oorspronkelijk opgeleid te zijn voor huisschilder, legde hij zich al gauw toe op het decoratie-schilderen. Hiervoor ontving hij lessen van de in de vorige eeuw bekende Hilversumse meester James de Rijk.

Door zelfstudie ontwikkelde hij zich verder tot kunstschilder. Als kunstschilder werkte hij oorspronkelijk in de geest van de romantische school, maar later werd zijn werk meer impressionistisch en vertoonde het grote verwantschap met het werk uit de Larense en Haagse School.

Vooralschaps waren zijn geliefde onderwerpen, zodat Van der Flier ook wel "de schapenschilder" werd genoemd (zie afbeelding 2.).

De Oudheidkamer is in het gelukkige bezit van enkele schapenstukken.

Van 1853 - 1884 exposeert Van der Flier regelmatig bij "Arti" in Amsterdam en bij "Pulchri" in Den Haag.

Hierna doet hij mee aan de jaarlijkse exposities van "de Salon" te Parijs.

Veel van zijn werk is naar Amerika verkocht en daarbij maakte hij goede prijzen voor zijn schilderijen, zodat hij als een niet onvermogen kunstschilder te boek stond.

Hij woonde en werkte in de Kerkstraat tegenover de St. Nicolaaskerk (zie afbeelding 3 en 4). Helaas werd zijn woonhuis in 1922 afgebroken voor de te bouwen Bonifaciuschool.

Achter zijn huis liet hij een soort bergje aanleggen, zodat hij vanuit zijn atelier de schapen in hun doen en laten kon bestuderen en schetsen.

De heide (de Oosterhei) en weiden langs de Eem vormden de achtergronden voor zijn schilderijen.

In 1897 werd hij door een beroerte getroffen, waarvan hij maar ten dele herstelde. Zijn rechterhand bleef verlamd en zijn laatste werk heeft hij dan ook met de linkerhand geschilderd. Zijn dochter hielp hem hierbij door verf en penselen gereed te maken (zie afbeelding 1).

Het Stedelijk Museum in Amsterdam en het museum Boymans van Beuningen in Rotterdam bezitten werk van hem.

In het Stedelijk Museum bevindt zich een schilderij "Aan de Molensteeg" geheten uit 1891. Deze molensteeg lag bij de voormalige Eemse molen.

Bijna 72 jaar oud overleed Van der Flier op 5 juni 1899 in Baarn.

De Oudheidkamer is in het bezit van enkele fraaie schilderijen en schetsen van hem, terwijl ook enkele meubels uit zijn atelier hier aanwezig zijn.

In 1978 organiseerde de werkgroep Oudheidkamer een succesvolle tentoonstelling over zijn werk.

J. Kruidenier.

o-o-o-o

Bij de afbeeldingen:

Afb. 1. De schilder op latere leeftijd

afb. 2. Schapen op de hei

afb. 3. Woonhuis (zij-aanzicht) met atelier

afb. 4. Woonhuis (achtergevel)

alt 3

alt 4

HERINNERINGEN AAN SCHOONOORD (SLOT)

Hoe breng je schimmen weer tot leven? Dat is een moeilijke opgave. Bovendien loop je het gevaar je fantasie de vrije teugel te gunnen en wat krijg je dan? Een schimmenspel: op zichzelf boeiend maar historisch niet verantwoord.

Het idee om de bewoners van Schoonoord de revue te laten passeren is aanlokkelijk. Maar.... wat weet het nageslacht nog van de heer Scherenberg, de familie Saportas?

De burgerlijke stand werd pas in 1810 ingevoerd; vóór die tijd leefden velen, gewild of ongewild, een beetje in de anonimiteit - de kerkregisters daargelaten.

Zo tasten we dus in het duister wat die eerste eigenaren betreft. Vermoedelijk trok de eigenaar van de tapijtfabriek het landgoed aan om zijn bezit te vergroten. Of de directeur er later zijn domicilie had is ook de vraag. Verhalen van vóór 1818 ontbreken geheel.

Pas bij de familie Elias - Faas Elias sinds 1815 - begint voor het huis de woonhistorie. Uit schaarse gegevens blijkt dat Schoonoord meer dan vijfenveertig jaar uitsluitend als buitenverblijf diende. De gegoede Amsterdammers zochten graag hun rust buiten de stad. Zij vonden die in Gooi en Sticht, waar zij frisse lucht en stilte vonden. Rust.... die ondergingen zij in park en tuin, in de vermaarde koepels, waar men in volmaakte afzondering kon mijmeren (verrukkelijk woord!), dichten, lezen, schetsen, borduren. Waar vaak ook de thee werd gebruikt; een modeverschijnsel waar veel waarde aan werd gehecht.

De grote ommekeer voor Schoonoord kwam in 1864 toen de jongste dochter Faas Elias voorgoed haar intrek nam in "Wijk A nr. 92", zoals het feit werd geregistreerd op 8 oktober 1864.

Zij bracht een gezelschapsdame mee: Geertruida Mullor, die de freule tot haar dood terzijde zou staan en ene Catharina de Groote (!), die echter al spoedig naar Arnhem vertrok.

Het leven op "de Plaats", zoals het buitengoed in de volksmond heette, moet wel rustig geweest zijn. Uit overleveringen weten wij dat Hannes, de huisknecht, er jarenlang in touw was. En een foto in de Baarnsche Courant van elf jaar geleden toonde ons Christiaan van der Schaft, eens palfrenier bij de familie Elias.

Van de freule zelf ontbreekt elk conterfeitsel; zij wenste niet geportretteerd noch gefotografeerd te worden. Beschouwde zij zoiets als "IJdelheid en najagen van de wind", zoals de Prediker zegt? Als diepgelovige vrouw kon dat best eens waar zijn. Jaren geleden sprak ik iemand, die als klein kind de freule nog had meegemaakt. Zij beschreef haar als een rijzige dame, vriendelijk en een tikje neerbuigend tegenover de kleuter (een dochttertje van één der veldwachters in het dorp). Vriendelijk, neerbuigend.... je ziet het voor je.

Zij moet veel van haar omgeving hebben gehouden. Zij was om het maar eens mooi te zeggen een weldoenster en zeker op kerkelijk gebied gaf zij met gulle hand. Wèl moest men haar precies inlichten waar het om ging. Mijn grootvader, destijds president-kerkvoogd van de Hervormde Kerk, kon smakelijk vertellen over zulke gesprekken. De kerkvoogden werden ontvangen in de "zaal" - wij noemden die als kinderen de "salon", weer later zou het gewoon de "achterkamer" worden.

Aan een ronde tafel gezeten werden de noden en verlangens van het college besproken. Soms ging dat goed, maar het kon gebeuren dat de freule na diep gepeins de gedenkwaardige woorden sprak: "Mijne Heren, ik ben er teugen". En dan konden de heren onverrichterzake vertrekken.

Dat zij de kerk een goed hart toedroeg, blijkt uit het feit dat zij na haar dood behalve het door haar vader gestichte hofje het voor die dagen fikse bedrag van f 100.000,-- aan de Hervormde Gemeente van Baarn naliet.

Hoe vulde zij haar dagen? We tasten wederom in het duister. Veel tijd werd er kennelijk besteed aan handwerken in alle soorten en maten. Daarvan hebben wij de bewijzen 20 jaar geleden nog kunnen zien bij een nicht van Geertruida Muller. Het was al kruissteek en gobelinwerk wat de klok sloeg, plus gebreide beddespreien en gehaakte tafelkleden, monogrammen op kloeke linnen zakdoeken en met de hand in rood garen genummerde witte kousen, uiteraard zelf gebreid.

Mij werd ook eens muziek aangeboden uit haar boedel, voornamelijk kerkelijke bundels. Speelde zij orgel of piano? Niemand die het ons meer kan vertellen.

Het leven zal wel kalm z'n gangetje gegaan zijn in die laatste tientallen jaren van de eeuw. Althans op Schoonoord...

Dat zou anders worden na 1902. Vader kocht het huis aan de Noorderlaan, ingeschreven als C. 197. Later werd die laan omgedoopt tot Faas Eliaslaan, ter nagedachtenis aan de freule. En nu kom ik op gevaarlijk terrein. Want het beschrijven van je eigen familie kan al gauw ontaarden in al te persoonlijke herinneringen, in sentimentaliteiten zelfs. En wie is daarvan gediend?

Het werd wel een bruisend leven in dat eens zo stille huis. Vier kinderen brachten het nodige vertier en daarbij vormde een uitgebreide familie een gezellige achtergrond.

In het begin van deze eeuw waren logeerpertijen aan de orde van de dag. Er was ruimte genoeg in de behuizing, er liep voldoende personeel rond om het de gasten aangenaam te maken en je zat elkaar nooit in de weg. Natuurlijk heerste er een zekere orde, opgelegd van "bovenaf". Er waren vaste uren om te eten, te spelen, om je huiswerk te maken en om te musiceren! Ik kan me geen dag zonder muziek in huis herinneren. Twee kinderen speelden piano, twee hadden vioolles, er waren zeer muzikale ooms en tantes - niet zo maar amateurtjes maar soms met gedegen opleiding - en de avondjes waarop muziek werd gemaakt ontstonden veelal spontaan.

Een verre neef beheerste de dwarsfluit; ooms en tantes zongen de engeltjes uit de hemel. Later, toen wij groter waren, middelbare scholieren en studenten al, werden er trio's gevormd, formeerden we een "Hauskapelle", zongen mijn oudste zuster met een half dozijn vriendinnen liedjes van Dalcroze en Franse Bergerettes. Waren ze uitgezongen, dan wachtte er 's zomers thee in de tuin en dan was er altijd nog wel een uurtje over voor een spelletje croquet of "jeu de grâce", een spel met fluwelen hoepeltjes die je op twee stokjes moest opvangen. Of daar veel gratie bij te pas kwam was vers twee. Je kon ook tennisslagen gaan oefenen tegen de lange zuidmuur, of klapbessen plukken en opeten of je eigen tuintje tussen boomgaard en broeikas gaan wieden.

Maar je leefde niet louter en alleen voor je plezier.

Er waren dagen dat we werden opgetrommeld om doperwtten of tuinbonen te doppen of om sperzie- en snijbonen af te halen, die bij mandenvol door de tuinman op de stoep werden gedeponeerd. Je zat dan met z'n allen onder de grote bruine beuk. De volle teilen werden in de keuken afgeleverd, waar moeder geassisteerd door huishoudster en gediensstige, het mysterieuze "wecken" controleerde. De rijen flessen groente en fruit vormden van lieverlee een heirleger in de provisiekamer.

We aten er de hele winter van.

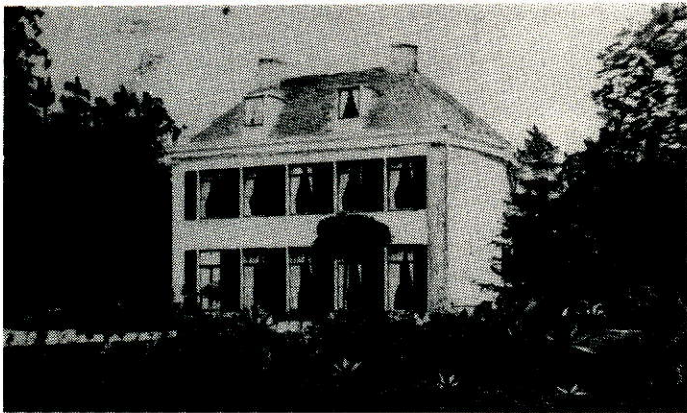
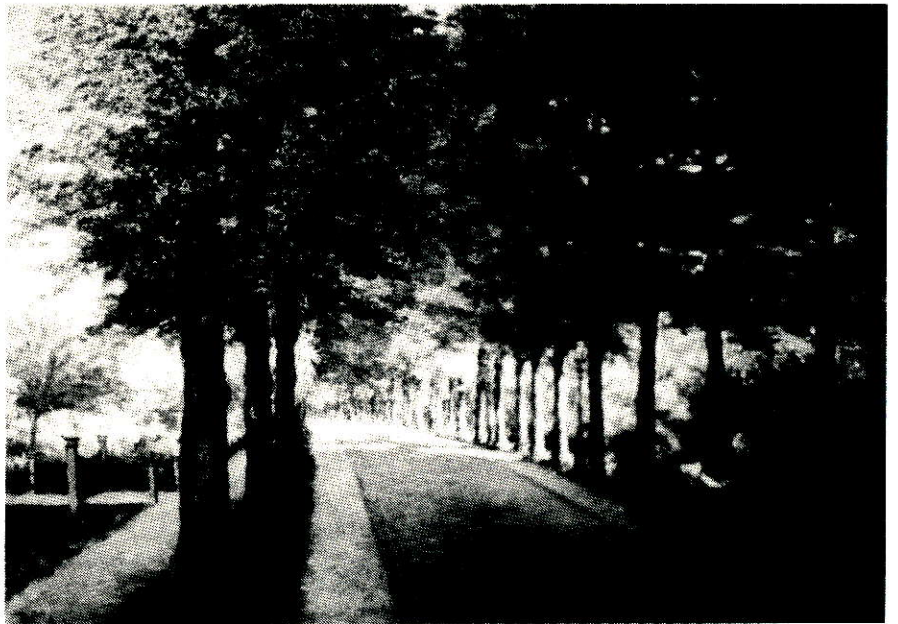
Al leek moeder nooit veel meer te doen dan monogrammen borduren op linnengoed of brieven schrijven, toch was zij de spil van het huishoudelijk bedrijf. Iedere morgen zat zij aan de eettafel met de boekjes van slager en kruidenier voor zich en nog hoor ik de vreemde litanie: zand, zeep, soda....

Want zo eenvoudig was het huishouden nu ook weer niet in die dagen. Er was geen elektriciteit; men had vrede met lampetkan en -kom. In de keuken was men blij als in het najaar het kolenfornuis het gastoestel verving, dan hadden we de hele winter warm water. Al wat "luchtjes" afgaf, zoals vis bakken of kool koken, gebeurde in de stenen schuur. Toch een aardig eindje verwijderd van het huis, maar.... kookluchtjes moesten worden geweerd.

De kleden werden bewerkt met stoffer en blik en theebladeren. Eén of twee keer per jaar reed er een hoog, wit vehikel de tuin in. Het was een enorm apparaat met slangen, die door de ramen naar binnen werden geleid en het maakte een angst-aanjagend geluid. Dat was de voorloper van de stofzuiger en reinigde de tapijten grondig.

Misschien was het leven, ondanks het gemis aan hulpmiddelen in huis, toen toch wel minder gecompliceerd. Je accepteerde koude handen en wintervoeten, je drapeerde 's zomers takken van de noteboom boven je bed om muggen te verdrijven en boven de eettafel hingen kleverige vliegenvangers. Er werd gewassen op een wasbord, gedroogd op zolder en gestreken met bouten, die je zo van het fornuis vlak bij je wang hield om te voelen of ze warm genoeg waren. Een griezelig gezicht was dat.

Faas Eliaslaan
+ 1890

Schoonoord
+ 1870

Koepel Zuidzijde

Na 1918 werd alles anders. Er kwam elektrisch licht, stofzuiger, strijkijzer, broodrooster, ja zelfs een radio volgde al snel. Schoonoord deed mee aan allerhande nieuwigheden. Er hoefde geen groente meer te worden ingemaakt, er stonden nu blikken op de schappen. Wat bleef was de fruitoogst: tulp- en notarisappelen, drie soorten renetten, peren met prachtige namen: Beurré Hardie, Soldat Laboureur, Louise Bonne d'Avranches, William Duchesse, Beau Lebrun. Moeder kende ze allemaal en sorteerde ze in vakken op zolder.

Maar wie moesten daar nog van eten? Zoon en dochters waren het huis uit, logeerpartijen werden schaarser. Gelukkig meldde zich een nieuwe generatie. Kleine kinderen holden weer in de tuin, hingen geboeid over het hekje bij de eendenkom, ravotten met geitjes, die grootvader "leende" van boer Paridon.

Er werden weer kastanjes gezocht en beukenootjes geraapt. Op zolder speelden ze verstoppertje en verkleedpartijen vormden een opwindend tijdverdrijf. Hoeden als wagenwielen, fluwelen schoentjes met torenhoge hakken, boa's, zijden onderrokken.... wat wilde je nog meer?

En toen kwam de Tweede Wereldoorlog. Het werden vreemde jaren met een huis vol steeds wisselende gasten, genood of opgedrongen. In alle kamers zaten familieleden of andere vluchtelingen. Het enige dat ons bespaard bleef was Duitse inkwartiering.

Na de verschrikkingen '40-'45 werd het stil op de Plaats. Na de dood van mijn ouders dreigde er een leegte te ontstaan, die echter spoedig werd opgevuld door de komst van een neef, die met heel z'n familie uit Sumatra repatrieerde. Weer draafden er vier opgroeiende kinderen door de gang en langs de trappen. Later zou er nog een nakomertje verschijnen tot vreugde van allen, die Schoonoord een goed hart toedroegen. Het jonge nageslacht was bijzonder sportief aangelegd; werd er niet gehockeyed of getennist, dan vonden er pingpongwedstrijden binnenshuis plaats. Er stonden soms drie tafels in de achterkamer speelklaar. Er werden weer feestjes en partijen gegeven. Het huis mocht er dan niet jonger op worden, de jeugd die er verkeerde, zette er een onweerstaanbaar stempel op. De spreekwoordelijke gastvrijheid vierde ook nu weer hoogtij. Iedereen was welkom, van jong tot oud. Repatriërende vrienden vonden er een pleisterplaats, hockey- en tennisvriendjes overnachtten er herhaaldelijk. Maar ook deze periode ging voorbij en weer rees de vraag: wat gaan we doen met Schoonoord?

In 1960 kwamen we weer thuis. Wij, dat waren mijn jongste zuster en ik met echtgenoten. Voor ons beiden, die hier geboren en getogen waren, was het een echte thuiskomst. Wij kenden alles in en om ons huis op ons duimpje. De beide mannen glorieerden in het bezit, zij konden er nooit genoeg van krijgen. Het huis was grondig gerenoveerd en pasklaar gemaakt voor twee families.

Om uit eigen school te klappen is niet makkelijk. Er worden te veel herinneringen losgewoeld en wat heeft een buitenstaander daaraan? Wij beleefden er met ons allen gelukkige jaren, ieder op zijn of haar manier. Zoals een familielid dichtte:

"..... terug op 't nest
Naar Schoonoord na de restauratie
Voor zoete rust en recreatie."

Zoete rust was er lang niet altijd bij, want de deuren stonden opnieuw wijd open voor ieder die wilde komen. In den beginne was "net als vroeger" een vaak gehoorde kreet. Natuurlijk was dat niet helemaal waar, want ieder had zijn of haar eigen inbreng. Mijn man leidde gaarne de "tour de la maison" en wist allerhande bijzonderheden aan te wijzen en uit te leggen. De tuin boeide hem niet overmatig, alleen onkruid kon hij niet velen. Uren kon hij zoet brengen met het schoonmaken van perken en grintpaden. Mijn zwager was daarentegen een enthousiast tuinier. Zó bezorgd om zijn bezit, dat er geen struik mocht worden verwijderd al was het ding zo dood als een pier. Hij geloofde altijd dat er in het voorjaar wel weer groen aan zou gaan groeien. Ook de wijnkelder had zijn speciale aandacht. Met evenveel zorg als mijn vader in vroeger tijden kon hij de flessen inspekteren en rangschikken en bracht hij met een trots gezicht een zeer bijzondere jaargang naar boven bij speciale gelegenheden. Wij genoten ervan mee.

"Dit huis vraagt om feesten" zei hij wel eens. En die werden dan ook gevierd, vaak op luisterrijke wijze, binnens- en buitenshuis. Er vonden verlovings- en huwelijksfestijnen plaats. Iedere verjaardag gaf aanleiding tot gezellige samenkomsten, een afscheid uit het zakenleven, een zilveren bruiloft, een kroonjaar, met muziek gevierd.... het kon haast niet op.

Het kon wèl op.

Op een kwade dag bleven twee zusters verdrietig en wat verloren in het nu veel te grote en erg leeg lijkende huis achter. Met in het achterhoofd de wetenschap Schoonoord niet te kunnen behouden. Onderhoud van huis en tuin vergde te veel energie, vindingrijkheid, hulp, die maar sporadisch te krijgen was. Beiden beseften dat er een eind ging komen aan een bezit, dat meer dan driekwart eeuw de trots en vreugde van de hele familie was geweest. Er kwamen drommen gegadigden om Schoonoord te bezichtigen toen uiteindelijk tot verkoop was besloten. Je leidde de mensen rond met een geforceerde glimlach op het gezicht en decideerde vaak al bij het binnenkomen: "die niet" of "dat nooit".

Tenslotte werd Mr. Van der Werf uit Soest de - mag ik het zeggen? - gelukkige eigenaar. Hij en zijn vrouw waren van meet af aan enthousiast over alles wat huis en tuin betrof. En zij gingen vol verve aan het opknappen en inrichten. Zij proefden blijkbaar meteen de sfeer en gingen met dat gevoel als leidraad te werk.

Wij trokken ons terug en waren zeker van één ding:

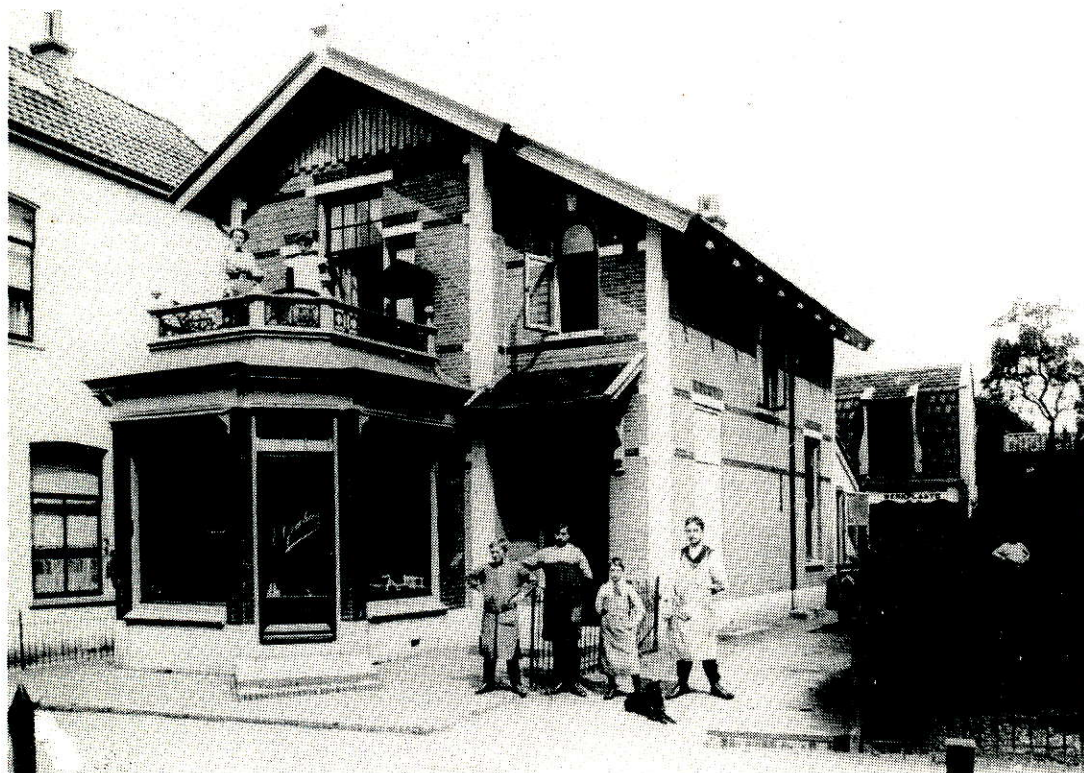
Schoonoord is weer in goede handen.

E. Witsenburg-Horsman

WAAR EN WIE?

Slagerij J. Blokker
Brinkstraat
tegenwoordig
chemische wasserij 1A

Meubelmakerij
E. Geuchies
Brinkstraat
tegenwoordig
drogisterij
v/d Horst

"DOOR U"

GENEALOGIE

Zoals velen van u wellicht reeds in de Baarnsche Courant hebben gelezen, was er grote belangstelling voor de lezing door ons mede-lid, Ir. J.W. Niermans, over genealogie.

Op bijzonder prettige, heldere en vaak geestige wijze wist de heer Niermans achtergronden en ervaringen uit eigen genealogisch onderzoek - meer dan 50 jaar geleden bracht hij zijn eerste bezoek aan een archief - te schetsen.

Er werden vele vragen gesteld en velen gaven zich op voor de door de heer Niermans te geven cursus. Eerlijk gezegd meer dan het dubbele aantal mensen waarop het bestuur in stilte hoopte! Op dit moment hebben 38 leden en niet-leden zich opgegeven! Gelukkig bleek de heer Niermans dit grote aantal geen probleem te vinden. In zijn lange loopbaan heeft hij voor hetere vuren liever gezegd grotere gezelschappen, gestaan. Het enige nadeel - aldus de heer Niermans - is, dat vragenstellers misschien minder gemakkelijk aan bod kunnen komen dan in een kleiner gezelschap.

Een probleem was natuurlijk ook de lokaliteit, want het besproken lokaal telt maximaal 30 plaatsen. Dankzij ons mede-lid, de heer Blok, die aan de Waldheim MAVO verbonden is, werd echter ook dit probleem opgelost. We kunnen voor onze cursus gebruik maken van het veel ruimere tekenlokaal, waar gemakkelijk stoelen zijn bij te plaatsen.

Vanaf deze plaats dan ook gaarne onze hartelijke dank aan de heren Niermans en Blok voor hun inzet.

G.H. Grootendorst-Doornekamp

o-o-o-o

WERKGROEP OUDHEIDKAMER

De werkgroep Oudheidkamer heeft na de tentoonstelling Affiches in Oorlogstijd niet erg aan de weg getimmerd, maar toch niet stilgezeten. Onder leiding van Kees v.d. Steeg zijn 9 borden en 20 poten gemaakt. Dankzij de gastvrijheid van de Waldheim MAVO kon het timmeren, schaven en schuren daar gebeuren.

De nog ongeverfde borden werden 2 keer gebruikt voor tentoonstellingen in en door de MAVO. Daarna zijn ze in de kelder gekomen en zijn ze daar geschilderd. Alles bij elkaar een reuze klus. Het geeft toch wel voldoening als het werk achter de rug is. Het plan is om de borden eventueel uit te lenen aan diverse verenigingen als die erom vragen. Wel wordt een kleine huur en statiegeld gevraagd. Ondanks dat er geen cent arbeidsloon in zit, kost het allemaal bij elkaar veel geld.

Dit jaar zijn er weer enige schilderijen gerestaureerd.

De Oudheidkamer heeft het plan om in mei 1981 een tentoonstelling te gaan houden over de Vuursche in de Vuursche. Er wordt in "eigen" kollektie gezocht en er zijn al aardige plaatjes en geschriften gevonden. Mocht u iets hebben of weten over de Vuursche en dit voor de tentoonstelling beschikbaar willen stellen, dan graag bericht naar mevrouw N. Kuyt-Smit, Van Wassenaerlaan 16, tel. 18065, of mevrouw J. v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof. Meijerslaan 10, tel. 20161.

J. v.d. Brink-van Wijkvliet

o-o-o-o

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

Bezoek aan de opgraving van een 16e eeuwse schip bij Lelystad

Op 13 oktober 1980 ontvingen wij een circulaire van de A.W.N.-Naerdincklant, die ons berichtte dat wij door de A.W.N.-IJsselmeerpolders waren uitgenodigd om op zondag 19 oktober naar Lelystad te komen, waar om 10.30 uur Drs. R. Reinders een rondleiding zou verzorgen bij de opgraving van een 16e eeuwse schip. Geen excursie; ieder op eigen gelegenheid.

Bep en Leo Grootendorst, Anneke Hartwig en ikzelf spraken af dat wij gezamenlijk zouden gaan en zo waren wij op die zondag ruim op tijd bij het nieuwe viaduct, dat ten zuiden van Lelystad gebouwd wordt.

Binnen een omheinde bouwplaats vonden wij een redelijk compleet houten zeilschip, gedeeltelijk uit de klei opgegraven, dat ongeveer een meter onder de oude Zuiderzeebodem lag. Het schip lag scheef over stuurboord. De diepste (SB-) zijde is nog zeer gaaf. De hogere (BB-) zijde is aan de bovenzijde gedeeltelijk verdwenen. Het materiaal is van zwaar eikenhout. Zeer goed te zien waren: de achterstevan, het roer, het doorlopende achterschip, dat mede heeft bijgedragen tot de identificatie van het schip, verder de zware spil op het achterdek, de zware dekbalken, het vrij complete stuurboord gangboord met de naar binnen hellende luikhoofden. De rompconstructie is dubbelwandig met een gladde buitenwand en een complete wegering aan de binnenzijde met zware spanten er tussenin. Van de mast en de zwaarden, die er wel geweest moeten zijn, is niets teruggevonden.

Het schip is door deskundigen, mede aan de hand van oude prenten, geïdentificeerd als een 16e eeuwse zgn. "Wijdschip", een zeegaand vrachtschip met een lengte van 17 m, een breedte van 5 m en een holte van 2 m. Uit oude publikatie blijkt, dat het getuigd is geweest met een mast, een fok en een groot spriettuig. Opvallend is het slanke onderwaterschip achter.

De inhoud van het schip was apart in een grote tent uitgesteld, tezamen met afbeeldingen van oude soortgelijke schepen. Het roer en enige losse planken liggen in een plastic vijver tussen de tent en het half opgegraven schip. De gevonden inventaris bestaat uit een kookplaats van plavuizen en een schouw van prachtige geel en blauw gekleurde tegels, een vuurtang, vuurslag en -steentjes. Verder uit rood aardewerk kookpotten, een steelpan en een koperen aker. Ook zijn er houten en aardewerkborden, een baardmankruikje, een papkom en tinnen lepels gevonden, evenals zilveren muntjes, resten van kledingstukken, kalkpijpjes en een verzilverde koperen halsversiering. Van een mogelijke lading is niet veel anders te vinden dan 40 paar schoenen en kaplaarzen, een bundel verpakte zeisen, nieuwe ongebruikte bronzen kookpotten en een kist met grotendeels nog gave eieren.

Met de heer Reinders had ik nog een discussie over het gebruik van dit schip. De zware bouw, vorm en afmetingen wijzen op zeevaart, hoewel een groot spriettuig met zware spriet zeker niet zo handig is op zee. De vorm van het roer, dat vrij hoog is wegens de hoge achterstevan, maar ook vrij lang, wijst niet direkt op zeevaart. Een lang roer vraagt veel stuurkracht, vandaar dat oude zeilschepen voor zeevaart een hoog, maar vrij kort roer hadden. Dit was de heer Reinders ook opgevallen. Mogelijk is dit soort schepen op binnenwateren en de kustvaart gebruikt.

De heer Reinders hoopte dat CRM fondsen beschikbaar zou kunnen stellen voor overbrenging van het schip naar het museum te Ketelhaven, omdat dit type daar nog niet aanwezig is.

Zeer voldaan over de interessante tocht waren wij om 13.00 uur weer in Baarn.

Bart Braat.

PROGRAMMA 1980/1981

- Donderdag
13 november 1980
- Lezing met dia's door onze ere-voorzitter, Mr. C.C.M. Collard, over het leven van Marie Antoinette (deel 1).
Plaats: Waldheim MAVO, Vondellaan 2, aanvang 20.00 uur.
- Dinsdag
2 december 1980
- Verguldavondje o.l.v. mevrouw Astro-van Hasselt. Plaats: onze eigen kelderruimte onder het Gemeentehuis.
Kosten: f 3,-- p.p.
De speciale ouderwetse speculaaspoppen en het benodigde verguldmateriaal moeten tijdig besteld worden, zodat opgave vooraf noodzakelijk is. Wij verzoeken u daarom zich uiterlijk zaterdag 8 november op te geven bij de heer B. Braat, Gerrit v.d. Veenlaan 2 (tel. 12523) of bij mevrouw G.H. Grootendorst, Van Beethovenlaan 5 (tel. 13133).
- Dinsdag
20 januari 1981
- Lezing met dia's door onze ere-voorzitter, Mr. C.C.M. Collard, over het leven van Marie Antoinette (deel 2).
Plaats: Zaalje Nicolaaskerk, Kerkstraat 17, aanvang 20.00 uur.
- Woensdag
28 januari 1981
- Filmavond in de grote zaal van "De Speel- doos". Enkele films over Baarn zullen worden vertoond, waaronder in elk geval de film van Voorwaarts uit de jaren vijftig. Bijzonderheden volgen t.z.t.
- Februari 1981
- Gepland is een lezing over het ontstaan en de ontwikkeling van het muntstelsel. Nadere bijzonderheden volgen t.z.t.
- Maart 1981
- Onze jaarlijkse algemene ledenvergadering. Datum en plaats volgen t.z.t.
- April 1981
- Gepland is een lezing over de symboliek in oude schilderijen. Bijzonderheden volgen t.z.t.
- Mei 1981
- Gepland is een lezing over de historische achtergronden van de verdediging van ons land, waarbij de nadruk valt op de functie van de Grebbelinie. Bijzonderheden volgen t.z.t.
- Tevens heeft de werkgroep Oudheidkamer het voornemen in of omstreeks de maand mei een tentoonstelling over De Vuursche in te richten.

MEDEDELINGEN

Tot 16 november 1980 wordt er in de filmzaal van het Rijksmuseum te Amsterdam een film gedraaid over de restauratie van prenten uit het IJ.
De film wordt gedraaid om 13.00 en om 15.00 uur.

o-o-o-o

De heer F. Kramer stelt op donderdag 20 november 1980 zijn oude kaarten en plattegronden van Utrecht ten toon in de kelder van het Gemeentehuis.
Alle leden van de Historische Kring "Baerne" zijn van harte welkom!

o-o-o-o

Z. O. Z.

